

LBRIS

We know
books

Andrei Marga

ASCENSIUNEA
GLOBALĂ
A CHINEI

NICULESCU

Cuprins

■ Introducere	5
■ Partea I: REVENIREA CHINEI	13
Miracolul chinez	15
China ca „stat-civilizație”	26
China în ascensiune	37
Ce a inițiat Deng Xiaoping?	42
China și criza creditului	49
De unde vine puterea?	54
■ Partea a II-a: CHINA ÎN LUMEA GLOBALIZATĂ	69
China în constelația globală	71
China ca „pivot” al politicii externe americane	80
Cunoaștere <i>versus</i> clișee. Kissinger despre China	89
Lumea văzută din China	102
Diplomația armoniei	107
■ Partea a III-a: CULTURA CHINEZĂ	115
Cultura chineză	117
Chinezii despre propria cultură	126
Confucius	132
Filosofia chineză. Ezitarea lui Hegel	141
Capitalismul și confucianismul. Opinia lui Max Weber	153
Religia chineză?	166
Scrierea ideografică și conceptele. Eroarea lui Renan	172

Partea a IV-a: PERSPECTIVE ACTUALE	179
Drepturile omului în China	181
Nevoia multiculturalismului	189
Depășirea de sine. Contra lui Patten	194
Atitudini față de China actuală	199
Ordinea lumii – ce urmează?	205
România și China	211
Anexe: INTERVENȚII	215
Revenirea Chinei	217
Consecințele Jocurilor Olimpice	219
China în Hong Kong	222
Reafirmarea Chinei	225
China ca mare putere	227
China în cultura lumii actuale	232
Acțiunea culturală a Chinei	238
Promovarea culturii chineze	245
Autori chinezi despre China actuală	249
Bibliografie selectivă	253
Index	259

LBRIS

We know
books

Partea I

**REVENIREA
CHINEI**

■ Miracolul chinez

Ziarele și televiziunile vor să epateze și dau frecvent titluri flamboaiante unor relatări. Uneori, titrările sunt acoperite de fapte, alteori nu. Titlul de mai sus, „miracolul chinez”, nu este dat, însă, de media sau doar de media. Este un titlu dat de cercetători, preocupați de precizie și să nu riște să fie infirmați după primele impresii despre un eveniment. Mai este de observat că acest titlu, sau echivalentele sale, s-a păstrat de-a lungul anilor și că nu a trebuit retras ulterior. Peste toate, „miracolul chinez” se explică rațional pe baza acțiunilor întreprinse în China începând cu 1978 și a rezultatelor ce s-au obținut.

Pentru a face și mai intuitive lucrurile, amintesc că cea mai cuprinzătoare prezentare a Chinei din anii optzeci (vezi Pierre Gentelle, direction, *L'État de la Chine*, Éditions La Découverte, Paris, 1990), scrisă sub impresia reformelor angajate după 1978 și a tragicului deznodământ din Piața Tiananmen, evoca de la început „paradigma Chinei”. Aceasta ar fi: „mult spațiu, mulți oameni, mult timp”. „Singularitatea” țării ar fi conferită de „multă agricultură, multă coerență culturală, multă influență asupra vecinilor și asupra lumii” – și s-ar acoperi de descriptori precum „multe inegalități socio-economice în interiorul fiecărei unități identificabile, multe contraste umane între un centru și periferie, chiar aureole periferice, multe diferențe sociale între lumea satelor și cea a orașelor”. Se mai amintește că „astăzi China este divizată în trei ansambluri politice diferite: continentul, Taiwan, Hong Kong și Macao. La rândul său, continentul este constituit din trei mari blocuri meridionale ale dezvoltării: la vest, întârzierea

dezvoltării, potențialul mineral, populații nechineze; în centru, provincii chineze de al doilea nivel; la est și de-a lungul coastei, concentrare de oameni, de știință și tehnologii, de putere industrială și comercială” (p. 27). Nimeni nu a contestat descrierea aceasta. Mai rămâne ea adevărată după douăzeci și cinci de ani? Mai stau în picioare cele trei „paradigme”? Descriptorii rămân valabili? Faliile sunt neatinse? Pe ce direcții au loc deplasările firești?

Trei specialiști din Hong Kong au fost cei care au dat doar după câțiva ani de reforme diagnosticul de „miracolul chinez”, mai exact în 1996, pe baza unei cercetări străine de impresionism și de presiuni contextuale (folosesc ediția franceză Justin Yifu Lin, Fang Cai, Zhou Li, *Le miracle chinois. Stratégie de développement et réforme économique*, Economica, Paris, 2000). Ei au și mers, de altfel, la miezul lucrurilor, adică la dezvoltarea Chinei, mai precis la „creșterea economică” fără precedent, și la cheia veritabilă a acesteia, care a fost o „nouă strategie de dezvoltare” pentru această țară și pentru o mare parte a lumii. Era o cercetare sistematică a evoluției Chinei de la „sistemul economic dirijist tradițional” la „sistemul avantajelor comparative”, în fapt economia deschisă de după 1978. Cei trei autori au privit această evoluție ca una „endogenă” (ceea ce înseamnă „răspuns rațional al agenților economici la situație”) și au căutat să-i capteze „logica dezvoltării”. Prin aceasta, cei trei economiști au în vedere secvența de pași ce se adoptă într-un sistem de producție și duc la transformarea lui în vederea ameliorării performanțelor și a creșterii nivelului de viață al celor implicați. Pe planul mai larg al abordărilor economice, ei au dat un studiu al tranziției economice, combinând în mod reușit economia instituțională și economia dezvoltării, și au argumentat, pe baza reușitelor sistemului economic ce a rezultat, în favoarea „avantajelor abordării graduale din reforma chineză”. (p. X).

Mai trebuie observat și faptul că cei trei economiști s-au și făcut, de altfel, cunoscuți în spațiul internațional ca promotori ai unei astfel de abordări aplicate unei economii de cea mai mare talie, cum este cea a Chinei. În analiza lor, „miracolul Chinei” este reperat ca unul multiplu – o țară enormă iese în scurt timp

din sărăcie printr-o soluție durabilă, fără rupturi politice și sociale, și se profilează ca una din economiile de mare succes ale lumii. „După șaisprezece ani de reformă economică în China, sistemul economiei planificate s-a dezagregat, sursele de creștere economică s-au diversificat treptat, mecanismul pieței joacă un rol din ce în ce mai mare în funcționarea economiei, viteza creșterii economice sporește și nivelul de trai al populației se îmbunătățește continuu” (p. 132). Acest „miracol” este, pe de altă parte, explicat în mod rațional în termeni de transformare ce duce treptat la un sistem nou – înlocuirea „economiei planificate” cu „economia avantajelor comparative”.

Privind China oarecum din afară se poate spune, însă, că, și atunci când evoluția ei recentă este explicată în mod rațional, sentimentul că ne aflăm în fața unui „miracol” al istoriei nu scade, ci dimpotrivă. Însăși schimbarea unei societăți de magnitudine unică în istorie în timp atât de scurt este de fapt un „miracol”, iar înlocuirea unui sistem economic din societate cu alt sistem, profund diferit, este nu mai puțin. Evoluția recentă a Chinei îl face, într-adevăr, pe observatorul atent să-și dea seama că sunt posibile procese raționale ce capătă caracterele miracolelor.

Descrierea trecerii de la un sistem la altul se face, în această analiză ce constituie un prag, pe baza unei cercetări ce merge mereu la aspectele instituționale ale deciziei celor care imprimă direcția de evoluție, plecând de la nevoile de performanță economică. Cheia dezvoltării Chinei recente, ne spun autorii, a constat în strategie. Asumându-și această premisă, ei își propun să dea răspuns la patru întrebări: de ce China a înregistrat o dezvoltare lentă înainte de reformă și una rapidă după?, de ce apare ciclul vigoare – haos în timpul reformelor?, sunt sustenabile impulsul spre reformă și dezvoltare în China?, de ce reforma din China a dus la economia de piață și la dezvoltare, în vreme ce în Uniunea Sovietică și în alte țări rezultatele au fost inverse?

Răspunsurile invocă trei experiențe majore – China înainte și după reformele începute la sfârșitul anului 1978; dezvoltarea „tigrilor asiatici” de după al Doilea Război Mondial; Uniunea

Sovietică și țările din Europa Răsăriteană – și rezultă din promovarea explicită a unei „perspective internaționale”.

Sistemul „economiei planificate” este descris de autori ca rezultat al inițiativelor și deciziilor strategice pe trei paliere: gestiunea microeconomică; alocarea resurselor; mediul macroeconomic. Concluzia sintetică a analizei lor este aceasta: „creșterea economică chineză din anii cincizeci până la sfârșitul anilor șaptezeci sugerează că slaba eficacitate economică se datora a două probleme principale decurgând din adoptarea strategiei dezvoltării prin industria grea, din mediul înconjurător macroeconomic, din mecanismul de alocare a resurselor și din sistemul de gestiune microeconomică. Prima problemă era distorsiunea structurii industriale, iar a doua insuficiența mecanismului de stimulare”(p. 64). Cu aceste probleme sistemul a luptat practic continuu, fără succes.

Tocmai aceste probleme au fost soluționate prin reforma începută la sfârșitul anului 1978 și desfășurată, până la analiza celor trei autori, în trei perioade: perioada 1978-1984, care a fost a „reformei sistemului de gestiune microeconomică”, menită să elibereze inițiativa agenților microeconomici, să stimuleze țărani, conducătorii de întreprinderi și funcționarii, să sporească eficacitatea economică; perioada 1984-1991, care a fost a „reformei mecanismului de alocare a resurselor”, menită să acorde întreprinderilor o autonomie parțială de gestiune și să sporească cererea, oferta și schimburile; perioada de după 1992, care a fost a „reformei mediului macroeconomic” pe direcția unei „economii socialiste de piață” sub deviza „fii mai îndrăzneț și mai rapid”, ca linie de conduită a elaborării „politicilor de reformă” (pp. 97-98).

Concluzia ce s-a putut trage în 1995 de către autorii volumului *Miracolul chinez* este edificatoare: „vreme de mai multe decenii, China și alte țări au încercat să se sprijine pe structura tripartită a sistemului economic planificat pentru a aplica strategia dezvoltării axată pe industria grea. Niciuna nu a izbutit dezvoltarea economică proprie. Această experiență i-a învățat pe conducătorii chinezi că teoriile și practicile existente în China nu vor duce la dezvoltarea țării lor. Pentru a dezvolta economia era

necesar să se procedeze la o reformă care schimbă anumite aspecte fundamentale ale sistemului economic planificat. În fapt, reforma economică din 1978 a însemnat căutarea de către conducătorii chinezi a unui nou mod de atingere a dezvoltării economice în China. Din momentul în care reforma a fost considerată ca cercetare a unei noi căi de dezvoltare, structurile fundamentale ale sistemului economic planificat nu mai reprezentau zone interzise schimbării. Reforma putea aşadar să penetreze toate nivelele sistemului economic. A devenit posibilă înlocuirea sistemului planului imperativ cu un sistem indicativ și a mecanismului planificării de către mecanismul pieței. Un nou sistem economic a fost stabilit gradual printr-un proces evoluționist în care instituțiile câștigătoare au supraviețuit, iar cele perdante au pierit” (pp. 99-100). Iar cu această abordare China a fost pusă pe o direcție nouă.

Care au fost măsurile efective ce au fost luate la debutul reformei? Care au fost rezultatele economice, în primii cincisprezece ani, ce au schimbat ponderea Chinei în lume? Să sintetizăm răspunsurile.

După 1978 China a aplicat noua strategie a „avantajului comparativ” în economie, care s-a concretizat într-o reformă de mari proporții, ce a debutat cu „reforma gestiunii microeconomice”. Aceasta a inclus două componente majore: înlocuirea, în cazul țăranilor, a recompensei pentru munca prestată în colectiv cu contracte forfetare – de muncă, de producție și de responsabilitate – și crearea astfel a răspunderii gospodăririi, împreună cu autonomia acesteia; trecerea de la descentralizarea deciziilor întreprinderilor la autonomia acestora, pentru a mări eficacitatea și a crește în același timp patrimoniul social și veniturile individuale, pentru ca apoi întreprinderea să fie adaptată la economia de piață.

Din momentul în care unitățile economice au putut dispune de o parte a veniturilor lor, „reforma alocării resurselor” a intrat pe ordinea zilei. S-a extins dreptul întreprinderilor de a-și vinde produsele, s-au autorizat comenzile, s-a trecut la aprovizionare flexibilă, s-a creat piața bunurilor, s-a redus efectivul produselor planificate, s-a trecut la liberalizarea treptată a prețurilor,

a început experimentarea planului indicativ al circulației produselor, în locul celui imperativ. A fost declanșată reforma comerțului exterior prin extinderea competențelor autorităților locale, a ministerelor și întreprinderilor, reducerea graduală a efectivului de produse supuse planului imperativ, ajustarea sistemului financiar pentru a susține comerțul exterior, schimbarea modului operațional, crearea sistemului de reținere la agentul economic a unei părți stimulative a intrărilor în devize. S-a pus în mișcare reforma gestiunii financiare, care a constat în instalarea unui nou sistem bancar, cu Banca Centrală a Chinei ca nucleu. Reforma depozitelor, a creditării, a dobânzilor, dezvoltarea pieței financiare au fost părți ale noilor aranjamente financiare.

Aceste două reforme – reforma gestiunii microeconomice și reforma alocării resurselor – au generat nevoia unei „reformă a mediului înconjurător macroeconomic”. Aceasta a constat în perioada inițială în ajustarea prețurilor la mecanismul de formare a prețurilor, instituirea unui schimb valutar unic pentru a încuraja exporturile și a plasa întreprinderile chineze pe piața internațională, reforma politicii dobânzilor.

S-a putut spune pe bună dreptate că „atunci când China și-a început reforma, guvernul nu stabilise schema directoare a reformei bine conturate. Măsurile adoptate vizau să rezolve problemele economice manifest întâmpinate de responsabilii politici în acel moment. Intensitatea reformei depindea de percepția guvernului cu privire la nivelul de toleranță la schimbare a societății. Această abordare este cel mai bine caracterizată de cuvântul de ordine următor: *să traversăm râul mergând, prin tatonare, pe pietre*” (p. 128). Important a fost, însă, ceea ce s-a realizat – anume o „reformă ireversibilă” – căci această reformă, ne spun autorii, a început cu „schimbarea instituțiilor gestiunii microeconomice”, care a acordat întreprinderilor, muncitorilor și celor din agricultură „putere și beneficii ce nu mai pot fi luate înapoi”.

Cîțiva indicatori sunt suficienți pentru a ne da seama de ceea ce a rezultat din reforma chineză. PIB-ul țării a crescut anual, în perioada 1980-1993, cu un ritm de 9,6%, agricultura cu 5,3%,

industria cu 11,5%, serviciile cu 11,1%, PNB pe locuitor cu 8,2%, în vreme ce India a înregistrat pe aceeași indicatori 2,9%, 2,2%, 2,2%, 3,8%, respectiv 3%, iar media mondială a fost la PIB 2,9%, iar la PNB de 1,2%. În raport cu țările Europei de Răsărit unde în aceeași perioadă rata de creștere anuală medie a fost de 0,9% în Bulgaria, -0,1% în Ungaria, 0,7% în Polonia, -2,5% în România, -0,5% în Rusia. Consumul de alimente de bază pe cap de locuitor s-a dublat în China în perioada 1978-1994, nivelul mediu al nutriției atingându-l pe cel din țările cu venituri intermediare. A crescut masiv volumul bunurilor de consum durabil, care și-a schimbat compoziția, dinspre ceasuri, biciclete, mașini de cusut către televizoare, frigidere, mașini de spălat, cu tendința de deplasare spre aparate de aer condiționat, telefoane, magnetoscoape, camere de luat vederi, apartamente și automobile.

Iar în perioada de după 1993-94 toți acești indicatori ai Chinei nu au conținut să se îmbunătățească. Ei au fost de ajuns, însă, pentru ca numeroși observatori străini să tragă concluzia că „leul adormit, China, a ieșit din somnul lui, făcând mai mult decât posibilă ipoteza că aceasta redevine cea mai mare economie a lumii” (p. 7). S-a trezit, însă, cu adevărat leul? Răspunsul are natura unei previziuni. Autorii iau ca bază ritmurile de creștere medii anuale ale Chinei, Japoniei și SUA din perioada 1980-1991 – 9,4%, 4,2% și, respectiv, 2,6%, și PIB-ul celor trei țări din 1991 – 369 de miliarde de dolari, 362 de miliarde, respectiv 5610 miliarde. Dacă se fac calculele necesare și extrapolările de rigoare, atunci este previzibil ca spre 2035 China să fie din nou cea mai mare economie a lumii.

Opinia economiștilor pe care i-am amintit până aici nu este nicidecum izolată. Mulți alți analiști ajung, în mod independent, la concluzia „miracolului chinez” din deceniile recente. Ei argumentează că Japonia a avut, în perioada în care a devenit a doua economie a lumii, după al Doilea Război Mondial, jumătate (în jur de 4,5%) din rata de creștere economică anuală a Chinei (de peste 9%). Ratele de creștere anuală ale Indiei, Braziliei și ale altor puteri emergente sunt, comparativ, mici și alternează cu stagnări și

reculuri (A. Wilmots, *La Chine économique en l'an 2000*, L'Harmattan, Paris, 1997). Investițiile au crescut anual cu 10,5%, iar consumul cu 8%, piața internă rămânând motorul propulsor principal al economiei (p. 12). Nivelul economisirii este în China unul dintre cele mai elevate din Asia, ceea ce creează o masă financiară enormă pentru investiții și afaceri bursiere. Educația copiilor a căpătat înțâietate, chiar în fața dobândirii unei locuințe sau a altor bunuri de folosință durabilă (pp. 9-19). În 2000 deja, China avea 35,9% din populație absolvenți de liceu, numărul de studenți urcase deja, în 1995, la 25 de milioane și opera cu un milion de cercetători științifici în aproape 900 de institute de cercetare științifică și tehnologică. Anual, absolvă 128 000 de ingineri care se angajează apoi în industrie. Domeniile prioritare de formare în universități sunt automatizarea, informatica, materialele noi, laserul, biotehnologiile, cucerirea spațiului.

China luptă, desigur, și cu cel puțin „patru rele ale creșterii economice”: corupția, care este luată în serios și combătută energic de la Jiang Zemin încoace, instabilitatea ca urmare a schimbărilor economice și instituționale rapide (cu un șomaj oficial de 2,5-2,9%), deteriorarea mediului ca urmare a expansiunii rapide a industriei, deficiențele infrastructurii (pp. 141-178). Important este însă faptul că aceste „rele” sunt conștientizate chiar la nivelul decidenților politici și puse pe direcția găsirii de soluții.

Mulți analiști sunt surprinși de combinația multiplă ce s-a petrecut în țara de la Răsărit. „În realitate, China este o țară foarte aparte, care nu are egal în lume cu performanțele ei din ultimele două decenii, cu regimul ei economic impregnat de capitalism și comunism și cu amestecul de tradiție și modernitate ce îi animă pe locuitorii ei, modul lor de viață și felul lor de a gândi și de a aborda afacerile” (Françoise Hay, *La montée en puissance de l'économie chinoise: un mythe ou une réalité?*, în Yunnan Shi, Françoise Hay, direction, *La montée en puissance de l'économie chinoise*, Presse Universitaires de Rennes, 2005). Toți sunt însă de acord că ceea ce China a atins este uimitor. Această țară a intrat în atenția generală grație dezvoltării neobișnuite pe care a realizat-o și a ponderii pe care și-a

creat-o. „După caz, ea agasează, ea neliniștește, ea provoacă, ea fascinează, ea atrage...” Peste toate, însă, leul s-a „deșteptat (*éveillé*)” și trebuie de acum luat în considerare.

Este oare creșterea economică, ce constituie de la început miezul „miracolului chinez”, una sănătoasă sau una doar conjuncturală? Întrebarea este pe buzele tuturor, chinezi sau nu. Ea se pune cvasi-continuu. Aici sunt de făcut, în chip de răspuns, câteva observații.

Dezvoltarea economică a Chinei în numai două decenii este „rară, dar nu fără precedent”. În definitiv, Japonia și Coreea de Sud s-au dezvoltat în aceeași manieră, chiar dacă nu cu rapiditatea și amploarea Chinei, iar dezvoltarea lor s-a stabilizat. „Ceea ce face originalitatea acestei țări de această talie este transformarea reușită a regimului său economic în condițiile continuității instituțiilor sale politice” (Michel Aglietta, Yves Landry, *La Chine vers la superpuissance*, Éditions Economica, Paris, 2007, p. 12). Pe de altă parte, creșterea economică chineză se bazează tot mai mult pe sectorul privat (care a dat, deja, în 2003, în jur de 60% din PIB), ce a profitat de noua politică și va pretinde, desigur, în continuare, ameliorări instituționale consecvente.

Creșterea economică a Chinei s-a făcut, pe de altă parte, modificând, deja la nivelul anului 2004, compoziția sectorială a economiei. Mai precis spus, serviciile și transporturile au intrat pe o poziție proeminentă, iar sectorul terțiar a căpătat o pondere mai mare în dezvoltare. În 2005, structura sectorială de compunere a PIB era aceasta: agricultura și pescuitul 13,3%, industria și construcțiile 46,2%, terțiarul 40,7%, iar structura cererii era de 56,9% la consum și 40,4% la investiții fixe. Această structură a antrenat schimbări semnificative în ocuparea forței de muncă. Astfel, doar între anii 1995-2002 s-au creat 25 de milioane de locuri de muncă în sectorul privat formal și 80 de milioane în sectorul informal, ambele în mediul urban. Deschiderea comercială spre exterior a Chinei a făcut ca această țară să importe masiv produse cel mult semifinite și să exporte spre mari piețe, mai ales în Statele Unite, produse finite, „cu prețurile unei activități de intensitate mare a manoperei” (p. 17). Iar pe fondul renunțării la „economia

planificată”, China a mai realizat o performanță aparte – a diversificat producția în așa fel încât a redus dependența economiei de export și i-a mărit capacitatea de capitalizare. Având o forță de muncă abundentă ce se deplasează de la sate la orașe, China s-a putut dezvolta economic fără șocuri ale costului forței de muncă (p. 18). Integrarea Chinei în organizația comercială internațională a fost, la rândul ei, de fapt, un stimulent important pentru exporturi pe cele mai diferite piețe. În aceste condiții, China a realizat o mare acumulare de capital, pe care, mai ales după 2006, l-a îndreptat spre investiții, în condițiile în care politica oficială este de consolidare a rolului reglator al pieței. Productivitatea muncii a urmat în China evoluția generală a indicatorilor economici și a fost puternic susținută de progresul tehnologic, încurajat de politica generală de liberalizare a mișcării unităților de producție. În 2005, China a devenit cel mai mare consumator mondial de aparatură electronică, depășind SUA și Japonia. Ea a devenit și primul producător de astfel de produse din lume. China a devenit unul dintre cei mai mari producători de mașini, inclusiv de automobile. Ea a folosit cu eficiență maximă politica investițiilor externe directe, care constituie în cazul ei un „vector al asimilării tehnologice” (p. 38). Grație pregătirii universitare de înalt nivel, inovația tehnologică, creația științifică și intelectuală sunt dintre cele mai ridicate în China.

Întrebarea este dacă și în ce măsură vor rămâne aceste forțe de dezvoltare și dezvoltarea pe care au făcut-o posibilă la fel și în viitor. Analiza din care tocmai am citat, publicată în 2007, trăgea această concluzie: „Se pot identifica patru surse de productivitate ce vor stimula pe termen mediu succesul economic al Chinei: continuarea deplasării de forță de muncă din sectorul agricol spre sectoarele industriei și serviciilor, câștigul în eficiență în afectarea capitalului, reformele instituționale și noile reguli ale comerțului”. De aceea, se poate spune că „ridicarea rapidă a activității în această țară va continua și, prin urmare, ponderea acestei țări pe scena economică mondială va spori. Căci înlănțuirea reformelor a devenit un proces autoîntreținut. Continuarea deschiderii și a liberalizării

schimburilor comerciale va favoriza alte reforme care vor susține mișcarea” (p. 42). Iar când reformele se pot susține pe ele însele, nu este de așteptat decât o dezvoltare în ritm alert.

Putem, așadar, trage o concluzie susținută de argumentele factuale. „Miracolul chinez” se explică deplin rațional, ca o abordare iscusită, economică în punctul de plecare, ce apelează la resursele culturii avansate a timpului nostru. Este vorba de abordarea dezvoltării unei țări de talie neobișnuită, prin folosirea cu pricepere a potențialului propriu și a cadrului internațional care a reușit să aducă societatea în punctul deloc ușor de atins în care reformele sunt autosustenabile. Dar faptul că „miracolul chinez” se explică rațional nu-l face mai puțin uimitor, nici mai puțin interesant, deschizător de perspective noi pentru a înțelege China și, până la urmă, lumea de astăzi.

Ca de obicei, o consacrare proeminentă, în timp scurt, atrage reacții de diferite feluri. Amploarea afirmării globale a Chinei a fost extrapolată repede și s-a vorbit de un nou imperialism – un imperialism în ascensiune (Antoine Brunet, Jean-Paul Guichard, *La visée hégémonique de la Chine. L'impérialisme économique*, L'Harmattan, Paris, 2011, p. 15). S-a invocat angajamentul internațional larg și energetic al Chinei pentru a-și asigura sursele de materii prime și piețele de desfacere, deopotrivă indispensabile continuării acelei creșteri economice impetuoase ce-i condiționează funcționarea la nivelul atins de societate (Jean-Yves Carfandan, *Le défi chinois. Les nouvelles stratégies d'un géant*, Éditions du Seuil, Paris, 2014), dar se remarcă reușitele: deplasarea populației spre urban (de la 191 de milioane locuitori în mediul urban în 1980, la 675 de milioane în 2013), creșterea clasei mijlocii (care a ajuns la jumătate din populație, socotindu-i aici pe cei cu un venit cuprins între 7300 și 23 200 de dolari), creșterea venitului mediu pe cap de locuitor (de la 220 de dolari în 1980 la 3581 de dolari în 2013) și mărirea ponderii comerțului exterior în PIB de la 35% în 2013 la 55% în 2020, după cum se estimează).

Cea mai recentă reacție este legată de creșterea prezenței capitalului chinez în țările Uniunii Europene. Noi analize (vezi Philippe